

Læreplan i politikk, individ og samfunn - programfag i utdanningsprogram for studiespesialisering

Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 23. juni 2016 etter delegasjon i brev av 13. september 2013 fra Kunnskapsdepartementet med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Gjelder fra 01.08.2016

Gjelder til 31.07.2021



Formål

Å leve i samfunn med andre medfører både forventninger om tilpasning til fellesskapets normer og individuelle ønsker om frihet gjennom personlige valg. Møtet mellom samfunnets krav og individets preferanser utløser ofte spørsmål om hva et samfunn bør være, og hvordan det bør organiseres for best mulig å verne om menneskerettigheter og borgernes velferd.

Programfaget politikk, individ og samfunn skal utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger knyttet til liv og virke sammen med andre i et samfunn. Det skal stimulere den enkelte til å tenke, forstå og reflektere over samspillet mellom individ og samfunn.

Programfaget politikk, individ og samfunn skal bidra til å utvikle selvstendige individer som bygger opp sitt medborgerskap i møte med verden, kulturer og lærestoff. Denne oppgaven inviterer til å utvide den enkeltes toleranse overfor mangetydighet, ut fra forestillingen om at samfunnslivet ikke alltid er det samme for alle. Programfaget politikk, individ og samfunn er et allmenndannende fag som skal stimulere til engasjement og demokratisk deltakelse gjennom arbeid med verdi- og samfunnsspørsmål.

Arbeidet med programfaget skal påvirke og utvikle elevens evne til samarbeid, kreativitet og analytisk tenkning. Opplæring i programfaget skal gi opplevelse og erkjennelse som grunnlag for personlig vekst og samfunnsmessig utfoldelse i et livslangt perspektiv. Opplæringen i politikk, individ og samfunn skal åpne for bruk av varierte læringsarenaer og læringsstrategier. Opplæringen skal bidra til bevisst og selvstendig kritisk tenkning i møte med ulike typer av kilder. Programfaget skal utvikle kompetanse som kan danne grunnlag for deltakelse i arbeids- og yrkesliv og for videre studier.

Struktur

Politikk, individ og samfunn består av fire programfag: sosialkunnskap, samfunnsgeografi, sosiologi og sosialantropologi og politikk og menneskerettigheter. Programfagene kan velges uavhengig av hverandre.

Programfagene er strukturert i hovedområder som det er formulert kompetansemål for. Hovedområdene utfyller hverandre og må ses i sammenheng.

Oversikt over hovedområder:

Programfag	Hovedområder			
Sosialkunnskap	Samfunnsvitenskapelige arbeidsmetoder	Livsfasene	Velferdsforskjeller	Sosiale problemer
Samfunnsgeografi	Samfunnsgeografiske verktøy og metoder	Befolknings- og bosettingsgeografi	Økonomisk geografi	Endring i byer og regioner

Sosiologi og sosialantropologi	Samfunns vitenskapelige tenkemåter	Kulturforståelse	Sosialisering	Produksjon og arbeid
Politikk og menneskerettigheter	Politiske prosesser og institusjoner	Demokrati og medborgerskap	Internasjonale politiske systemer og aktører	Internasjonal samarbeidsforhold og konflikter

Hovedområder

Sosialkunnskap

Samfunnsvitenskapelige arbeidsmetoder

Hovedområdet *samfunnsvitenskapelige arbeidsmetoder* handler om hvordan samfunnsforskeren arbeider, og om metodiske og etiske problemer knyttet til forskningen. Det dreier seg også om hvordan metodene kan prøves ut ved planlegging, gjennomføring, analyse og tolkning av undersøkelser. Kildebruk og kildekritikk inngår i hovedområdet.

Livsfasene

Hovedområdet *livsfasene* handler om sosialisering og oppvekstmiljø i barne- og ungdomsårene, samlivsspørsmål og utfordringer i alderdommen. Det omfatter også hvordan utfordringer i aldersperiodene henger sammen med egne ressurser, forhold i omgivelsene og i samfunnet ellers.

Velferdsforskjeller

Hovedområdet *velferdsforskjeller* dreier seg om analyse av velferdsforskjeller i Norge. Det handler spesielt om velferdssituasjonen til innvandrere og funksjonshemmede.

Sosiale problemer

Hovedområdet *sosiale problemer* dreier seg om årsaker til og følger av sosiale problemer. Mishandling av barn og unge, kriminalitet og rusmiddelmisbruk er sentrale tema.

Velferdsstat og menneskerettigheter

Hovedområdet *velferdsstat og menneskerettigheter* handler om velferdsstatens prinsipper, lover og politiske styring, og velferdsstatens utfordringer i nåtid og framtid. Menneskerettighetenes stilling i Norge inngår også i hovedområdet.

Samfunnsgeografi

Samfunnsgeografiske verktøy og metoder

Hovedområdet *samfunnsgeografiske verktøy og metoder* dreier seg om geografiske arbeidsmåter og nivåer. Det handler også om geografiske informasjonssystemer, samfunnsgeografisk kartanalyse og statistisk materiale. Kildebruk og kildekritikk inngår i hovedområdet.

Befolknings- og bosettingsgeografi

Hovedområdet *befolknings- og bosettingsgeografi* handler om demografiske forhold. Bosettingsmønstre og global befolkningsutvikling inngår også i hovedområdet. Videre dreier det seg om befolkningsvekst, befolkningspolitikk og flyttestrømmer.

Økonomisk geografi

Hovedområdet *økonomisk geografi* handler om sammenhenger mellom ressurser, økonomi og samfunnsendring. Videre dreier det seg om nyere lokaliseringsteori og teknologiens innvirkning på global økonomi, arbeidsdeling og miljø.

Endring i byer og regioner

Hovedområdet *endring i byer og regioner* handler om ulike sider ved regioner og hvordan endring i byer kan påvirke befolkningens levekår. Vurdering av lokale planprosjekter inngår i hovedområdet. Det omfatter også begrepet sted og hva som kan påvirke et sted.

Utviklingsgeografi

Hovedområdet *utviklingsgeografi* handler om hvordan utviklingsteorier forklarer fattigdom og utdypet strategier for utvikling. Det dreier seg videre om politisk geografi, miljøutfordringer og samfunnsgeografiske forhold i Norge sammenliknet med forhold i fattige land.

Sosiologi og sosialantropologi

Samfunnsvitenskapelige tenkemåter

Hovedområdet *samfunnsvitenskapelige tenkemåter* handler om tenkemåter i sosiologi og sosialantropologi, sosial atferd og sosiale systemer. Det dreier seg også om hvordan samfunnsforskeren innhenter kunnskap om samfunnet. Kildebruk og kildekritikk inngår i hovedområdet.

Kulturforståelse

Hovedområdet *kulturforståelse* handler om likheter og forskjeller mellom kulturer. Det dreier seg også om stabilitet og endring i kulturer, familie- og slektskapsordninger, ekteskapets funksjoner og religionens betydning for individ og samfunn.

Sosialisering

Hovedområdet *sosialisering* dreier seg om sosialisering i ulike kulturer, primær- og sekundærgrupper og om massemedienes rolle i sosialiseringen. Det handler også om kommunikasjon mellom mennesker og sosiale avvik.

Produksjon og arbeid

Hovedområdet *produksjon og arbeid* handler om produksjon i ulike kulturer og tidsepoker og om arbeidets betydning for individ og samfunn. Det dreier seg om organisasjonsteorier, arbeidsmiljø, kunnskaps- og informasjonssamfunnet og internasjonal arbeidsdeling.

Fordeling av goder

Hovedområdet *fordeling av goder* handler om makt og fordelingsspørsmål i forhold til politiske ideologier. Det dreier seg også om lagdeling, klasser, sosial ulikhet og mobilitet.

Politikk og menneskerettigheter

Politiske prosesser og institusjoner

Hovedområdet *politiske prosesser og institusjoner* handler om politisk innflytelse og sammenhenger mellom verdier og politiske handlinger i Norge. Formelle trekk ved politisk virksomhet og massemedienes rolle som politisk aktør inngår i hovedområdet. Kildebruk og kildekritikk inngår i hovedområdet.

Demokrati og medborgerskap

Hovedområdet *demokrati og medborgerskap* dreier seg om kontinuitet i og brudd på demokratiske tradisjoner og nødvendige betingelser for medborgerskap og demokratiske styreformer. Det handler også om urfolks, nasjonale og etniske minoriteters stilling innenfor demokratiet.

Internasjonale politiske systemer og aktører

Hovedområdet *internasjonale systemer og aktører* handler om politiske systemer, avtaler og viktige internasjonale aktører. Makt og maktbruk i

mellomstatlige forhold inngår i hovedområdet. Medienes innflytelse i internasjonal politikk er også sentralt.

Internasjonale samarbeidsforhold og konflikter

Hovedområdet *internasjonale samarbeidsforhold og konflikter* dreier seg om samarbeidsformer og regionale og globale konflikter. Det omfatter problemstillinger knyttet til fred, sikkerhet og miljø.

Menneskerettighetenes verdigrunnlag

Hovedområdet *menneskerettighetenes verdigrunnlag* handler om utviklingen av menneskerettighetene og det etiske og juridiske grunnlaget for menneskerettighetene. Viktige erklæringer og konvensjoner i internasjonal politikk inngår i hovedområdet.

Menneskerettighetene i politisk praksis

Hovedområdet *menneskerettighetene i politisk praksis* dreier seg om å analysere årsaker til brudd på menneskerettighetene. Institusjoner som fremmer og håndhever menneskerettighetene, inngår i hovedområdet, likeledes tiltak som kan forhindre brudd på menneskerettigheter.

Timetall

Timetallet er oppgitt i 60-minutters enheter:

Sosialkunnskap: 140 årstimer

Samfunnsgeografi: 140 årstimer

Sosiologi og sosialantropologi: 140 årstimer

Politikk og menneskerettigheter: 140 årstimer

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der hvor de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I politikk, individ og samfunn forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Muntlige ferdigheter i politikk, individ og samfunn innebærer å presentere samfunnsfaglige tema slik at framstillingen er forståelig for andre. Det betyr videre å samtale om og diskutere aktuelle samfunnsspørsmål og begrunne synspunkter og holdninger ut fra faglige kunnskaper. Det vil også si å lytte og gi god respons til andre.

Å *kunne skrive* i politikk, individ og samfunn innebærer å framstille tekster presist, strukturert og selvstendig. Det vil si å drøfte samfunnsfaglige tema der momentene kommer i naturlig rekkefølge og blir vurdert i forhold til hverandre. Det betyr også å bearbeide og trekke sammen tekster for å skaffe seg oversikt.

Å *kunne lese* i politikk, individ og samfunn innebærer å tilegne seg et bredt spekter av fagtekster. Lesing betyr å ha oppmerksomhet mot intensjoner og budskap i tekstene, og å finne fram til betydningsinnholdet. Lesing betyr også å nyttiggjøre seg informasjon fra nettsteder, oppslagsverk og aviser, og å trekke informasjon ut av statistikk, grafiske framstillinger, kart, illustrasjoner og bilder.

Å *kunne regne* i politikk, individ og samfunn innebærer å trekke ut hovedtendenser i tallmateriale, tolke tabeller og grafiske framstillinger og vise sammenhenger ved bruk av tall.

Digitale ferdigheter i politikk, individ og samfunn innebærer å søke etter, vurdere kritisk, velge ut og bruke kilder og samfunnsfaglig informasjon på Internett. I dette inngår å beherske digital kildehenvisning. Det innebærer også å benytte forskjellige programmer til å bearbeide informasjon og presentere tabeller, grafiske framstillinger og kart.

Kompetansemål

Sosialkunnskap

Samfunnsvitenskapelige arbeidsmetoder

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive fasene i samfunnsvitenskapelig forskning og vurdere metodiske og etiske problemstillinger knyttet til forskningen
- diskutere hvordan samfunnsforskeren kan påvirkes av kulturbakgrunn og drøfte utfordringer i forbindelse med objektivitet i samfunnsforskning
- gjøre rede for viktige kjennetegn ved kvalitativ og kvantitativ samfunnsforskning og drøfte fordeler og ulemper med metodene
- formulere samfunnsfaglige problemstillinger og finne fram til, bearbeide og presentere informasjon ut fra problemstillingene
- bruke samfunnsvitenskapelige metoder til å gjennomføre og analysere mindre undersøkelser og tolke resultatene
- innhente, vurdere og bruke kilder på en relevant og etterprøvbar måte

Livsfasene

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- definere begreper knyttet til sosialisering og bruke dem til å sammenlikne sosialisering i ulike tidsperioder i Norge
- gjøre rede for sentrale behov hos barn og unge og drøfte hvordan oppvekstmiljø kan påvirke tilfredsstillelse av behovene
- gjøre rede for teorier om valg av samlivspartner, analysere årsaker til samlivsproblemer og drøfte hvordan problemene kan forebygges og løses
- analysere forhold som kan påvirke eldres deltakelse i yrkes- og samfunnsliv, og vurdere ulike former for eldreomsorg
- beskrive fasene i psykiske kriser og drøfte vilkår for å kunne mestre kriser

Velferdsforskjeller

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- definere begrepet velferd, finne fram til informasjon om velferdsforskjeller i Norge og diskutere konsekvenser av forskjellene
- reflektere over uttrykket "det gode liv" og diskutere om urfolk, etniske og nasjonale minoriteter kan ha en annen oppfatning av "det gode liv" enn majoritetsbefolkningen
- gjøre rede for årsaker til folkevandringer, drøfte prinsippene for norsk innvandringspolitikk og vurdere tiltak som kan lette integrering av innvandrere i Norge
- beskrive og analysere utfordringer funksjonshemmede kan møte og vurdere tilrettelegging for aktiv deltakelse i samfunnet

Sosiale problemer

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- definere begrepet sosiale problemer og bruke samfunnsvitenskapelige teorier til å analysere årsaker til problemene
- diskutere følger av sosiale problemer for individ og samfunn
- analysere årsaker til mishandling av barn og unge og drøfte hvordan mishandling kan hindres
- gjøre rede for teorier om årsaker til kriminalitet, vurdere samfunnets reaksjonssystem og drøfte tiltak som kan forebygge kriminalitet
- gjengi teorier om årsaker til rusmiddelmisbruk og bruke teoriene til å vurdere hvordan rusmiddelmisbruk kan forebygges og behandles

Velferdsstat og menneskerettigheter

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for sentrale prinsipper og lover som velferdsstaten bygger på, og gi eksempler på hvordan prinsippene kan stå i motsetning til hverandre
- gjøre rede for hvordan velferdsstaten administreres, finansieres og styres politisk
- analysere velferdsstatens utfordringer og diskutere velferdsstatens rolle i framtida
- beskrive menneskerettighetssituasjonen i Norge og drøfte utfordringer som myndighetene og frivillige organisasjoner har i arbeidet med å fremme menneskerettighetene
- vurdere egne muligheter til å fremme menneskerettigheter

Samfunnsgeografi

Samfunnsgeografiske verktøy og metoder

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- forklare hva geografisk tilnærming innebærer
- lese, tolke og anvende de viktigste typene analoge og digitale kart og gjøre samfunnsgeografiske kartanalyser
- finne fram til og gjøre rede for geografiske informasjonssystemer (GIS), og bruke GIS i arbeid med samfunnsgeografiske temaer
- formulere problemstillinger om samfunnsutvikling og analysere dem ved hjelp av kvalitative data og metoder
- finne fram til, ta i bruk og analysere samfunnsgeografisk statistikk og diagrammer
- innhente, vurdere og bruke kilder på en relevant og etterprøvable måte

Befolknings- og bosettingsgeografi

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- definere sentrale demografiske begreper og beskrive hovedtrekk ved den demografiske overgangen i ulike land
- diskutere årsaker til utviklingen av bosettingsmønstre i Norge i nyere tid
- sammenlikne teorier om befolkningsutvikling og drøfte konsekvenser av befolkningspolitikk
- gjøre rede for global befolkningsutvikling og forklare og diskutere befolkningsendringer
- gjøre rede for årsaker til og vurdere konsekvenser av flyttestrømmer internasjonalt

Økonomisk geografi

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- drøfte sammenhenger mellom ressurser og økonomisk aktivitet og vise hvordan dette kan føre til samfunnsendringer
- analysere samfunnsgeografiske forhold i samiske bosettingsområder
- gjøre rede for lokaliserings- og omlokaliseringsfaktorer som har betydning for næringsvirksomhet i dag
- reflektere over hvordan teknologi og kommunikasjon påvirker global økonomi og arbeidsdeling

Endring i byer og regioner

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- presentere de ulike geografiske nivåene, drøfte regionbegrepet og beskrive ulike typer regioner
- gjøre rede for årsaker til regiondannelse og regionale endringer
- beskrive byers form, funksjon og indre differensiering og diskutere hvordan dette påvirker bybefolkningens levekår
- vurdere følger av lokale planprosjekter
- forklare begrepene sted og stedsidentitet og vurdere hvordan lokale, regionale og globale trender påvirker steder

Utviklingsgeografi

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for sentrale utviklingsteorier og vise hvordan de kan forklare fattigdom
- presentere ulike strategier for utvikling
- drøfte hvordan utvikling i fattige land kan utfordre levestandarden i den rike delen av verden
- forklare begrepet bærekraftig utvikling og drøfte miljøutfordringer som følger av økonomisk globalisering
- sammenlikne samfunnsgeografiske forhold i Norge med et land i den fattige delen av verden

Sosiologi og sosialantropologi

Samfunnsvitenskapelige tenkemåter

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for tenkemåter i sosiologi og sosialantropologi og bruke dem til å forklare sosiale sammenhenger
- definere begrepet sosial atferd og sammenlikne teorier som forklarer sosial atferd

- definere begrepet sosialt system, gi eksempler på struktur og funksjon i sosiale systemer og gjøre rede for forutsetninger for at sosiale systemer skal kunne bestå
- gjøre rede for hvordan sosiologer og sosialantropologer går fram for å innhente kunnskap om samfunnet
- gjennomføre samfunnsfaglige undersøkelser med utgangspunkt i egne spørsmål og presentere resultatene
- innhente, vurdere og bruke kilder på en relevant og etterprøvbart måte

Kulturforståelse

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for ulike betydninger av begrepet kultur og reflektere over meningsinnholdet i uttrykk som "norsk kultur"
- bruke samfunnsvitenskapelige tenkemåter til å sammenlikne kulturer
- analysere årsaker til kulturforskjeller og identifisere faktorer som gjør at kulturer er stabile eller endrer seg
- forklare forskjellen på begrepene egosentrisk og etnosentrisk, bruke begrepene til å analysere årsaker til konflikter mellom individer og mellom grupper og diskutere løsninger på konfliktene
- gjøre rede for familie- og slektskapsordninger og drøfte ekteskapets funksjoner i ulike kulturer
- gi eksempler på psykologiske behov som religion kan tilfredsstille, gjøre rede for religioners kulturelle funksjoner og reflektere over den rollen religion og etikk har som normkilde i moderne samfunn

Sosialisering

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- definere sentrale begreper knyttet til sosialisering og bruke dem til å sammenlikne sosialisering i ulike kulturer
- sammenlikne sosialisering i primær- og sekundærgrupper og reflektere over sosialisering som en livslang prosess
- drøfte massemedienes rolle i sosialiseringen
- analysere skolen som sosialt system og diskutere tiltak for økt elevmedvirkning
- gjøre rede for ulike former for kommunikasjon mellom mennesker, diskutere hvordan ny teknologi kan føre til endringer i kommunikasjonsformer, og drøfte følger av endringene
- diskutere årsaker til sosiale avvik og reflektere over samfunnets reaksjoner på sosiale avvik

Produksjon og arbeid

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- sammenlikne produksjon i ulike kulturer og tidsepoker
- diskutere arbeidets funksjoner i samfunnet og forklare hvordan arbeid kan tilfredsstillere sentrale menneskelige behov
- gjøre rede for organisasjonsteorier og bruke teoriene til å vurdere kjennetegn ved et godt arbeidsmiljø
- gjøre rede for årsaker til utviklingen av kunnskaps- og informasjonssamfunnet og diskutere virkninger av denne utviklingen for individ og samfunn
- forklare begrepet internasjonal arbeidsdeling og drøfte sammenhenger mellom produksjon og samfunnsendring i et globalt perspektiv

Fordeling av goder

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for prinsipper for fordeling av goder og diskutere hvordan prinsippene henger sammen med maktforhold i samfunnet
- forklare hvordan politiske ideologier behandler makt- og fordelingsspørsmål og drøfte oppfatninger av rettferdighet og fordeling
- finne fram til, bearbeide og presentere informasjon om fordelingen av goder i Norge
- gjengi og bruke teorier om lagdeling og klasser for å forklare sosial ulikhet
- definere begrepet sosial mobilitet, gjøre rede for forutsetninger for sosial mobilitet og drøfte konsekvenser av høy og lav mobilitet

Politikk og menneskerettigheter

Politiske prosesser og institusjoner

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive og tolke hovedlinjer i den politiske utviklingen i Norge etter 1814
- drøfte sammenhenger mellom verdier, holdninger og politiske handlinger
- gjøre rede for valgmanntall, valgordninger og kanaler for politisk innflytelse
- presentere beslutningsprosesser i aktuelle politiske saker
- gjøre rede for viktige norske og samiske politiske institusjoner og organer og forklare hvilke funksjoner de har
- beskrive og forklare forskyvninger i makt og innflytelse mellom politiske institusjoner og aktører i moderne samfunn
- drøfte massemedienes rolle som politisk aktør
- innhente, vurdere og bruke kilder på en relevant og etterprøvable måte

Demokrati og medborgerskap

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for hovedlinjer i demokratiets utvikling
- finne fram til kjennetegn på demokrati og forklare hvordan demokratiske institusjoner fungerer
- drøfte betingelser for medborgerskap og demokratiske styreformer
- gjøre rede for sammenhenger mellom menneskerettigheter og demokrati
- drøfte urfolks, nasjonale og etniske minoriteters stilling i Norge

Internasjonale politiske systemer og aktører

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- presentere og sammenlikne ulike politiske systemer
- gjøre rede for rettsregler og avtaler i internasjonal politikk og deres bruksområder
- sammenlikne former for makt og maktbruk og vurdere internasjonale aktørers rolle i verdenssamfunnet
- beskrive og analysere hvordan politiske beslutninger blir påvirket av internasjonalisering
- diskutere massemedienes rolle som internasjonal aktør
- beskrive forskjellen mellom stat og nasjon og drøfte problemstillinger knyttet til multinasjonale stater og nasjoner som har tilhold i flere stater

Internasjonale samarbeidsforhold og konflikter

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for regionale og globale samarbeidsformer
- drøfte problemstillinger om fred og sikkerhet, økonomi, miljø, utvikling og bistand i tilknytning til internasjonalt samarbeid
- beskrive og vurdere internasjonale konflikt- og problemområder

Menneskerettighetenes verdigrunnlag

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- forklare begrepet menneskerettigheter og gjøre rede for hovedlinjer i utviklingen av menneskerettighetene
- forklare forskjellen på erklæring og konvensjon og gjøre rede for sentrale menneskerettighetserklæringer og konvensjoner
- diskutere hva menneskerettigheter innebærer som juridiske og etiske normer i hverdagslivet

Menneskerettighetene i politisk praksis

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gi eksempler på brudd på sivile og politiske rettigheter og på sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter i forskjellige deler av verden, og analysere årsaker til bruddene
- gjøre rede for organer som forvalter og håndhever menneskerettighetene og drøfte tiltak som fremmer menneskerettigheter
- vurdere menneskerettighetenes rolle i internasjonal politikk

Vurdering

Bestemmelser for sluttvurdering:

Standpunktvurdering

Programfag	Ordning
Sosialkunnskap	Elevene skal ha standpunktkarakter.
Samfunnsgeografi	Elevene skal ha standpunktkarakter.
Sosiologi og sosialantropologi	Elevene skal ha standpunktkarakter.
Politikk og menneskerettigheter	Elevene skal ha standpunktkarakter.

Eksamen for elever

Programfag	Ordning
Sosialkunnskap	Elevene kan trekkes ut til skriftlig eller muntlig eksamen. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt
Samfunnsgeografi	Elevene kan trekkes ut til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Sosiologi og sosialantropologi	Elevene kan trekkes ut til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Politikk og menneskerettigheter	Elevene kan trekkes ut til skriftlig eller muntlig eksamen. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt

Eksamen for privatister

Programfag	Ordning
Sosialkunnskap	Privatistene skal opp til skriftlig eksamen. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.
Samfunnsgeografi	Privatistene skal opp til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Sosiologi og sosialantropologi	Privatistene skal opp til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Politikk og menneskerettigheter	Privatistene skal opp til skriftlig eksamen. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.

De generelle bestemmelsene om vurdering er fastsatt i forskrift til opplæringsloven.

Utgått